

הלכות מעונן ומכשף

והדינים היוצאים מהם

א. אין שואלין בכוכבים. אבל אם יודע שלא ברצונו על פי החוזים בכוכבים על דבר שאינו טוב חייב להתנהג עפ"י זה ולא יסמוך על הנס (ולבני ספרד צ"ע איך יתנהג בזה) (א).
מקורות ועיונים

(בפי"א מהל' ע"ז ה"ח) פוסק שאיסור של מעונן הוא לומר דברים באצטגננות שיום פלוני ראוי או לא ראוי לעשות בו מלאכה ואפילו אם לא עשה מעשה על פיו. ובהל' ט' פסק דהעושה מעשה מפני האצטגננות וכיוון מלאכתו והליכתו בעת שאמרו וכו' לוקה משום "לא תעוננו". וחזו"ן דפסק הרמב"ם כשיטת ר"ע (סנהדרין ס"ה ע"ב) שמעונן הוא מי שעוסק באצטגננות. וכן פסק הטור כאן כדברי הרמב"ם הנ"ל. אבל הרמב"ן בתשובותיו (הנ"ל) חולק על הרמב"ם וסובר דכל האיסור באצטגננות אינו משום ניהוש (שהוא הבל ושמות כמו שהאריך הרמב"ם שם בהל' ט"ז) אלא שיש בו דברים של אמת רק שיש איסור לשאול בהם משום מ"ע של "תמים תהיה" ואם הודיעו לו שלא ברצונו, ירבה בתפילה ולא יסמוך על הנס, ומוכיח כן מסוגיות הש"ס כגון ממעשה דר"ע (בגמ' שבת קנ"ו). וכך ביאר גם הנימוקי יוסף (בסנהדרין דף טז ע"ב) שאין בזה שקר רק גזירת הכורא מששת ימי בראשית וסוים שם "ומיהו רבותינו ז"ל הזהירו לבל ישים

(א) עיין בשו"ע (יו"ד קע"ט סק"א) ועיין בספרי עה"פ "אל תפנו אל האובות" (ויקרא י"ט) דדריש מנין שאין שואלין בגורלות שנאמר תמים תהיה וגורל וחוזו בכוכבים חדא מילתא הוא עכ"ל (מוכא בבית יוסף בד"ה כתב הרמב"ם). ועיין בגמ' פסחים (דף ק"ג ע"ב) מניין שאין שואלים בכלדיים שנאמר "תמים תהיה עם ה' אלוך" (דברים י"ח) וכתב רש"י וז"ל: כלדיים – בעלי אוב כך פירש רבינו ולא נהירא וכו' ואני שמעתי חוזים בכוכבים וכן עיקר, ע"כ. וכך פירש רש"י בשבת (קט ע"א וקנ"ו ע"ב) דכלדיים פי' חוזים בכוכבים וכן כתבו בתוס' שבת (קנ"ו ע"ב ד"ה כלדאי) שהוא חוזה בכוכבים וכן פירש בעל הערוך ערך כלדאי וכן פסק הרמב"ן (בתשובות המיוחסות לרמב"ן סימן רפ"ג).

ונמצאנו למדים לפי ראשונים אלו
שהאיסור לשאול בחוזים בכוכבים הוא משום מצוות עשה של "תמים תהיה". אבל רבינו הגדול הרמב"ם

אדם מחשבתו באלו הדברים, ע"כ. ומשמע מדבריו שהוא רק לאו דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

ונמצא דג' שיטות בדבר איסור שאלה בכוכבים: לפי הרמב"ם הוא לאו דאורייתא ד"לא תעוננו", לפי הרמב"ן איסורו משום עשה ד"תמים תהיה" ולפי ה"נמוקי יוסף" יש בו משום איסור דרבנן בעלמא.

ועיין במה שכתב ר' הרמ"א (כאן בד"מ אות א') שגם לפי שיטת הרמב"ם שיש כאן לאו, במקום שעושה כן בשביל רפואות היינו שמכוון השעות מתי השעה ראויה יותר לקבל רפואה מבשאר ימים ושעות שרי. ולכ' נראה מדבריו כאן בד"מ ומלשונו בשו"ע (שכתב משום שנאמר תמים תהיה עם ה' אלוקיך, ע"כ) שפסק כהרמב"ן, היינו שהאיסור הוא משום עשה ד"תמים תהיה" ולא כהרמב"ם שיש בזה לאו ד"לא תעוננו" ועדיין צריך לנו לעיין מה דעת המחבר בנדון והנ"מ היא שאם האיסור הוא משום עשה, אזי אם כבר אמרו לו או שיוודע מאיזה סיבה מציאות הכוכבים, לפי הרמב"ן יהיה מותר לו להתנהג על פיהם ולפי הרמב"ם יהיה אסור מ"מ. ולכאורה נראה לומר, מהא דהשמיט המחבר לשון הרמב"ם והטור ובפרט שהרמ"א הוסיף על דבריו שהוא משום "תמים תהיה", דתרווייהו סברי כהרמב"ן (עיין עוד בסוף הסעיף מה שכתבנו בזה) וממילא אם שמע או יודע מחכמתו על מצב הכוכבים אין בזה איסור, שכן משמע מלשון הרמב"ן שכתב, בתשובה הנ"ל, שאין שואלים בהם אבל אם ראה בהם דבר שלא כרצונו עושה מצוה

ומרבה בתפילה ואם ראה באצטגננות יום שאין טוב למלאכתו נשמר ממנו, ע"כ. ומשמע קצת מלשונו שמרצונו אסור להסתכל ולבדוק בהם אבל אם נודע לו ע"י שהיה עוסק בענינים אחרים ולא מרצונו חייב להתנהג על פיהם ולא לסמוך על הנס. אבל עכ"פ מלשון הנמוקי יוסף הנ"ל שרבותינו ז"ל הזהירו לבלתי לשים מחשבתו באלו הדברים משמע דאפילו אם לא שאל לחוזים בכוכבים ויודע מחכמתו שיום פלוני אינו ראוי לעשות בו מלאכה פלונית שלא ישים מחשבתו באלו הדברים כלל רק שיבטח בשי"ת ואם עושה מעשה על פיהם נכלל באיסור שאין שואלים בכלדיים.

וכבר סתמנו לעיל דלכאורה יש כאן מח' בין הרמב"ן לה"נמוקי יוסף" שכן לפי הרמב"ן אין כאן לאו אלא רק איסור עשה בין לשאול לכלדיים ובין לבדוק בעצמו הענין לפי חכ' האצטגננות אבל אם שמע או יודע מחכמתו בלא כוונה תחילה, חייב להיזהר ולא לסמוך על הנס כנ"ל. ולפי ה"נמוקי יוסף" ישנו איסור דרבנן לבדוק בענינים אלו אבל אם כבר אמרו לו צריך להתפלל ולבטוח בשי"ת. ומסתבר דלפי שיטתו יש ג"כ איסור להתנהג על פיהם אפילו אם כבר שמע.

ונראה שכיוון שאין מפורש בדברי הנמוקי יוסף שאסור לו להתנהג על פיהם אם כבר אמרו לו, (אע"פ שכך משמע מדבריו כנ"ל), ואילו ברמב"ן מפורש שחייב להתנהג על פיהם ולא יסמוך על הנס ואע"כ לא מצאנו שר' המחבר הביא לשונו וסתם דבריו (אע"פ שבבית יוסף הביא לשון הרמב"ן),

ב. אסור לשאול בגורלות וכל גורל בכלל. וי"א שזהו דוקא בלא תפילה אבל בעירוף תפילה מותר. וצ"ע אם אפשר לסמוך על דבריהם בספק תורה. ומותר לשאול עצה מהתורה היינו לפתוח חומש או תנ"ך ולראות הפסוק המזדמן בראש הדף, ולא דוקא חומש או תנ"ך אלא כל ספר וכל אופן שנחשב כשואל עצה מן התורה, ויותר טוב שיתפלל ע"ז לפני כן כדי לצאת ידי השיטות שמותר רק בעירוף תפילה (ב).

מקורות ועיונים

כיון שאין ענינו כענין גורלות, שהם חבל ורעות רוח. וכאן פסק הרמ"א בסק"ב כהרמב"ן דכתב: ולא יסמוך על הנס, אלא שאין לחקור אחר זה משום "תמים תהיה", ע"כ. ודלא כהספרי הנ"ל וא"כ מהיכא לן לאסור חוזה בכוכבים אם לא פסקינן כהספרי. אלא דמצינו מקור אחר לאיסורא משום "תמים תהיה" (אפילו אם נאמר שנחשב כחכמה) והוא מגמ' פסחים (ק"ג ע"ב) דשם איתא, מניין שאין שואלין בכלדיים שנאמר תמים תהיה עם ה' אלוהיך. ופי' רש"י, חוזים בכוכבים (ודחה שם פירוש אחר דהוא בעל אוב). ועיין כאן בביאור הגר"א שציין גמ' זו כמקור להלכה דידן.

עכ"פ יש לעיין לדידן דפסקינן כהרמב"ן כנ"ל מהו הדין בגורל שהוא ניהוש בעלמא, דלכ' כל שכן הוא, שאפילו חוזה בכוכבים שהוא חכמה אמיתית (כנ"ל) יש בו משום "תמים תהיה", גורלות שהם ניהוש בעלמא לא כל שכן. אלא שאולי יש לדחות ולומר, דאפילו לשיטת התוס' דהחמירו בחוזה בכוכבים לאסרו לגמרי אף בדיעבד, יתכן שיקלו בגורל סתם שאינו דומה לחוזה

לפיכך משמע שפוסק בזה כהנמוקי יוסף לאיסור, היינו שרק יתפלל ויבטח בשי"ת ולפיכך השמיט דינו של הרמב"ן וכמובא ב"שדי חמד" (בבלי הפוס' ח"ט) שמסתיימת הפוסקים יכולים אנו ללמוד שיתם.

מ"ז ר' הרמ"א פסק כאן (בס"ק ב') בבירור כהרמב"ן שאסור לסמוך על הנס (והבאנו לשונו לעיל). ונראה שאף הספרדים שנוהגים כהמחבר, במקום שלא כתב במפורש להיפך מדברי הרמ"א נוהגים כמותו, (וצריך עוד לעיין בזה ויתבאר במ"א בס"ד). ובענין אם מותר לשאול בחוזים בכוכבים בשביל רפואה יתבאר לקמן אי"ה.

ב) כתב בשו"ע (שם) "ולא בגורלות". הנה מקור הדין הוא בספרי ומובא כאן בב"י (בד"ה כתב הרמב"ם) שהוא משום "תמים תהיה" ועיין בגמ' שבת (קנ"ז ע"ב) ובתוס' שם (ד"ה כדלאי) שהביאו לשון הספרי הנ"ל והוסיפו שגורל וחוזה בכוכבים חדא מילתא היא. ויש להעיר בדבר עפ"י מה שמצינו וכתבנו לעיל ע"פ הרמב"ן דיש לחשוש לדברי חוזה בכוכבים אם כבר נאמרו לו,

בכוכבים ומה מצינו בספרי דגורלות וחזוה
בכוכבים חדא מילתא היא, הפירוש הוא
היינו בגורלות דומיא דחזוים בכוכבים
(כידוע שיש גורל החול והוא בנוי על חכ' המזלות
וישנם עוד גורלות עפ"י חכ' המזלות) ורק גורל
כזה שהוא חדא מילתא עם חכמת המזלות
רק הוא אסור ואילו גורל סתם אין בו איסור
מ"מ לא מסתבר לומר כך, שכן בכל גורל
יש בו ניהוש ויותר מסתבר ללמוד שיש בו
איסור. ועוד שהספרי כותב בסתם לא ישאל
בגורלות וגם לשון המחבר היא בסתמא,
ולכן כל הגורלות במשמע.

ולכאורה אין להקשות ממה שנפסק
בשו"ע (ח"מ סימן קע"ה סק"ג)
שיותר לחלק ירושה עפ"י גורל וגם שחילקו
הארץ עפ"י גורל, שאין זה משום ניהוש רק
קביעת סדר חלוקה. אבל יש להקשות
מספר חסידים (סימן תרע"ט) שכותב על בני
אדם העוברים בספינה בים ועמדה עליהם
רוח סערה, דמותר להם להפיל גורל
בצירוף תפילה כמו דמצינו אצל יונה
הנביא וצ"ע, (ועיין בשו"ת וישב הים ח"א סימן י"ג
להגר"י הלל שהאריך בזה). ועיין בספר "אין מזל
לישראל" בהסכמה של אחד מחכמי הדור
שמביא בשם החזו"א דאם מתפלל לפני
שעושה הגורל אין בזה איסור, דאינו סומך
על הגורל רק על השי"ת ולא הביא לזה
מקור ורק כתב כן מסברה. ועיין בהסכמה
של הרה"צ המקובל ר"י כדורי שליט"א
לספר הנ"ל שכתב שנמצא בכתב יד כמה
וכמה מיני גורלות מגדולי עולם. ולכ' למדו
הספרים הנ"ל לחלק בזה, דמותר ע"י
תפילה.

ועיין בברכי יוסף (על סעי' ח' כאן) בשם
המהרש"ש דכתב דמותר לפתוח
בתורה ולראות פסוק העולה, כי הם חיינו
וכמו שמוצינו בישעיה המלך שמצא ספר
תורה גלול באותו פסוק וכן עמא דבר. וכן
מביא בילקוט משלי רי"ט אם בקש ליטול
עצה מן התורה נוטל. ומביא מבעל "שבט
מוסר" שכתב קיבלתי מרבותי שאם היו
מסתפקים אם לעשות דבר היו נוטלים
חומש ופותרים ורואים בראש הדף הפסוק,
ועושים כפי מה שמראה הפסוק. ונראה
שהיו מתייעצים עם התורה מה לעשות
בכל דבר וכו' ואין זה בכלל משתמש
בתורה, דרז"ל כבר הורו בזה דהגם שלא
שואלים בגורלות משום תמים תהיה, בזה
שרי, ע"כ. ונלע"ד דלאו דוקא כשעושים
בדיוק כבעל "שבט מוסר" מותר אלא כל
הדרכים שהן ע"י התורה כשרות הן וכמו
שמוצינו בגורל הגר"א, שהוא מכתב יד
להרח"ו ז"ל. ומנהג תלמידי הבעש"ט מובא
בשם המגיד מקאזניץ שע"י התורה
שלומדים וספרים שמסתכלים בהם אפשר
לידע מה לעשות. ועיין בספר "סוד יבין
ובועז" שאם אדם לומד אפילו מילה אחת
ומדבק בא"ס אשר בה יכול לדעת כל דבר
וכו'.

מ"מ נראה מזה דלהפיל גורל סתם כדי
לעשות דבר יש בו משום ניהוש.
וקצת פלא על כמה צדיקים שנהגו לעשות
כן וכנראה סמכו עצמם על סברת
המתירים הנ"ל בצירוף תפילה, וכן ראינו
שבגורלות של גדולי ישראל יש תפילות
לפניהם. ועיין בספורי מעשיות לר' שלום
שבזי שנהג להשתמש בגורל החול (שהוא

ג. מותר לשאול חוזה בכוכבים על יום מסוים אם מסוגל לרפואה ויש מחמירים ומתירים רק במקום פיקוח נפש (ג).

ד. אין חילוק בין חוזה כוכבים ישראל ובין עכו"ם (ד).

מקורות ועיונים

גורל של נקודות) והיתה לו הצלחה בבחי' נבואה ממש ואיתא שם בשמו דמשמע מספר חזוה"ק דגם דניאל השתמש בגורל זה והוא בסוד הניקוד המובא בזוהר. וצריך לומר דגם לשיטתו אם יש בזה תפילה, אין איסור, דבוטח בה'.

וצ"ע אם אפשר לסמוך על מקורות אלו כדי להתיר, דעיקר מקורם הוא משמועות, ועיקר המקור להתיר הוא מה שמצינו כתבי ידות של גורלות, אבל קשה לדעת אם מר בר רב אשי חתים עליהן. ועוד שרוב הגורלות שבכתב יד הם ע"י פסוקים שממילא מותר עפ"י החיד"א הנ"ל ואין להביא מהם ראיה לגורלות שהם לא עפ"י התורה. ולפיכך, כיון שלפי הרמב"ן כנ"ל יש בזה איסור תורה, מדי ספק לא יצאנו בינתיים, כנלע"ד. ומי שרוצה לעשות גורל יעשה רק עפ"י התורה (היינו שיפתח ספר ק' וכד'), שבזה יוכל לסמוך על מקורות מוסמכים ומנהגי צדיקים ידועים וגם יתפלל לשי"ת. ובאופן זה בודאי יש מקום להתיר ברווח.

ג) בענין אם מותר לשאול בחוזה בכוכבים לדבר רפואה עיין בדברי הרמ"א בדרכי משה (סימן קע"ט סק"א) וז"ל: דאף הרמב"ם לא קאמר אלא בענינים שאין להם מבוא ברפואות אבל לענין השעות שזו השעה

ראויה יותר לקבל רפואה מבשאר ימים ושעות שרי דהא אמרינן סוף מפנין (קכ"ט ע"ב) יום ג' לא יקיו משום דקאי מאדים וכו' ואמרינן פרק במה אשה (דף ס"ז) כל דאית ביה משום רפואה לית ביה משום דרכי האמורי. וכתב הרשב"א סימן תיג דכל שיש בו משום הרפואה מותר אפילו מה שמועיל בסגולה וכו' הכל שרי לעיין השעות וכן אפילו עשאו לו כישוף מותר לעשות כישוף להציל עצמו וכו', עכ"ל. וכתב המהרש"ל מענין זה בנוגע למכשפים וקוסמים (ומובא גם בש"ד סק"א) שהם אסורים משום "תמים תהיה" ומותר לשאול רק במקרה שיש בו סכנת נפשות אבל בסתם חולה ואפילו בסכנת איבר אסור. ולכ' לפי דבריו משמע דה"ה לשואל בחוזה בכוכבים שעובר בעשה.

ד) עיין ב"משנת חכמים" מצוה מ"ו וב"מנחת חינוך" מצוה ר"מ, דאפילו המנחש והמעונן הוא עכו"ם חייב השואל אותו. ועיין במנחת חינוך שם דשואל מנחש ומעונן עובר על הלאו של "לא תנחשו ולא תעוננו" וגם על לאו ד"בחוקותיהם לא תלכו" וגם על עשה של "תמים תהיה". וצ"ע קצת בדבריו דכאן בב"י משמע שרק לפי הרמב"ם עובר על לאו ולפי שיטת הרמב"ן לא עובר על לאו רק על עשה כמשמעות לשון הרמ"א כאן.

- ה. אדם המבקש מאדם שני לשאול לחוזה בכוכבים יש אומרים דאינו חמור כולי האי (דהיינו די ש צד להתיר בשעת הדחק אבל להלכה זה אסור) ונראה כוונתם כששואל לאדם שני עכו"ם (ה).
- ו. נראה שאיסור לשאול לחוזה כוכבים הוא דוקא על עתידות אבל לדעת הטבעים שלו ועל עברו אין בזה איסור (ו).

מקורות ועיונים

שהכוונה היא שלא יחקור אחר עתידות. ומשמע מזה דכל האיסור של "תמים תהיה" הוא היפך הקירת העתידות בכל מיני דרכים אבל לשאול בטבעים אינו נכלל בזה. ולכאורה יש להביא ראיה מהגמ' בשבת (קנ"ז ע"א) האי מאן דנולד במזל פלוני יהיה כך וכו'. ומשמע מהתם שלדעת הטבעים מותר. וכל הראשונים לא הזכירו איסור השאלה רק לענין לעשות מעשים על פיהם ולא הביאו כלל שיש איסור לשאול אותם על טבעיו. אבל עדיין צ"ע בדבר, דמלשון הרמב"ם (בהלכה ט' מהל' ע"ז בפרק י"א) משמע שיש איסור בזה. ואע"פ שמשמע שם בדבריו שמדבר על עתידות אבל כיון שעיקר דבריו הם שענין זה הוא דברי כסיל וכזב אולי יש בזה איסור אף לשאול על טבעיו, דבשלמא לפי הרמב"ן והנמוקי יוסף הנ"ל דסברי שהן חכמות אמת ורק שאדם צריך לסמוך על השי"ת מסתבר שעל טבעיו מותר לשאול שכן אין בזה חסרון התמימות וגם יש בזה חכמה אמיתית, אך לפי הרמב"ם עדיין צ"ע. ועכ"פ כיון שאנו פוסקים כהרמב"ן כנ"ל (כמו שכתב הרמ"א בס"ק ב') נראה שיש מקום להקל בזה ועדיין צריך לעיין בדבר.

ה) עיין ב"ערך לחם" למהרק"ש ומוכא כאן ב"דרכי תשובה" (אות א') שכל שאינו שואל מהם עצמם לא חמור כולי האי. אבל מ"מ כתב הדרכי תשובה שמסתימת לשון המחבר והרמ"א גם השואל מהשואל עובר איסור וגם המהרק"ש לא התיר בהדיא, רק שכתב דלא חמור כולי האי. ולכאורה פשוט הוא דלא התיר באופן שהיהודי ישאל לחוזה בכוכבים דעובר על לפני עוור והוי מסייע לדבר עבירה. רק ההיתר הוא באופן ששואל לעכו"ם שישאל לעכו"ם כנלע"ד, ואין הספר ערך לחם תחת ידי לבדוק, אבל כך נראה פשוט. ולשונו דאינו חמור כולי האי אינו מובן ונראה דכוונתו שבשעת הדחק במקום צורך גדול יש להקל. וכיון שגם לדבריו דאינו חמור כולי האי משמע דקצת איסור יש בזה וכן משמע מלשון המחבר והרמ"א, לכן הלכה למעשה היא דאין להקל בזה.

ו) כבר הבאנו לעיל דלפי הרמב"ם והרמ"א האיסור לשאול בחוזה בכוכבים הוא משום עשה ד"תמים תהיה" (דברים י"ח) ועיין בפירוש רש"י (על החומש)

ז. מותר לשאול לנביא אמת ואין בזה כל איסור של "תמים תהיה" (ז).

ח. יש מי שמכיר בצפצוף העופות ולפענ"ד אין להשתמש בחכמה זו רק למי שמכיר חכמה זו עפ"י שורשי התורה(ח). מקורות ועיונים

לחכמת המזלות שמותר לחשוש להם אם כבר שמע. אבל עדיין לא תנוה דעתינו דמלשון הרמב"ם (בפרק י"א מהל' ע"ז הל' ט') משמע דהוברי שמים הם בעלי חכמת האצטגננות היינו חוזים בכוכבים והדרא קושיה לדוכתיה. ואולי כדי ליישב נלמד כי התשובות המיוחסות לרמב"ן הם להרשב"א (כנודע מר' החיד"א ב"שם הגדולים").

עכ"פ נמצא לפי דברי הרמב"ן וזהו גם המושך הפסוקים (שם בדברים י"ח) שאין לשאול לקוסמים רק לנביאי האמת. וכן משמע ברש"י הק' (בפס' י"ד) וכן כתב באו"ח הק' על הפס' "תמים תהיה" וז"ל פי' לפי שצוה עליו בסמוך לבל יעונן ויכשף ולבל ישאל באוב וכו' אמר תמים וגו' פי' כלומר טעם כל הדברים הוא לדעת העתידות ולהתנהג על אשר יורו ולתקן החסרון כאשר יוכל עשות אם תהיה עם ה' תמים תהיה, לא יחסר לך דבר ואין מה שיגיד המזל עליך תתקיים לרעה, וזה לך האות, אברהם שהתהלך לפני ה' הגם שהראה המזל עליו שלא יוליד, נתהפך וילד וכו', גם ה' יתן להם נביא והצריך לדבר אליו יבא ויגידנו, עכ"ל.

(ח) עיין כאן בב"י בשם "נמוקי יוסף" שיש בזה חכמה גדולה ואינה ניהוש והובא

(ז) עיין ב"אור החיים" הק' (דברים י"ח) על הפסוק "תמים תהיה עם ה' אלוך". ועיין ברמב"ן על אותו הפסוק שנייחד לבבנו אליו לבדו, ונאמין שהוא לבדו עושה כל, והוא היודע אמיתת כל עתיד וממנו לבדו נדרוש העתידות, מנביאיו או מאנשי חסידיו, רצונו לומר אורים ותומים. ולא נדרוש מהוברי שמים ולא מזולתם, ולא נבטח שיבואו דבריהם על כל פנים, אבל אם נשמע דבר מהם נאמר הכל בידי שמים, כי הוא אלוך האלוקים עליון על הכל היכול בכל משנה מערכות הכוכבים והמזלות כרצונו, מפר אותות בדים וקוסמים יהולל. ונאמין שכל הבאות תהיינה כפי התקרוב האדם לעבודתו. ולפיכך אחר הזהרת שאלת העתידות מקום ודורש בעד החיים אל המתים אמר שתהיה תמים עם השם בכל אלא, ולא תירא ממגיד עתיד אבל מנביאו תדרוש ואילו תשמע, עכ"ל הרמב"ן. ולכ' צריך עיון בדבריו דהוא עצמו (בתשובות המיוחסות לרמב"ן בסימן רפ"ג) כתב שאם הודיעו לו באצטגננות דבר, אסור לסמוך על הנס ורק דאסור לשאול בהם לכתחילה והאיך כותב בכאן שאפילו שמע כבר לא יחשוש להם. ולכ' יש לחלק בין קוסמים שאסור אף בדיעבד (שכתב בראשית דבריו הוברי שמים ואח"כ נקט בלשון קוסם ומשמע דבקוסמים איירי)

ט. אין לבדוק עתידות ע"י חכמת היד, אבל מותר לדעת הטבעים של האדם ע"י חכמה זו (ט).

י. מי שיודע חכמה זו עפ"י פנימיות ועפ"י סודות התורה מותר לו להשתמש בה ואין בזה איסור של "תמים תהיה" (י).

מקורות ועיונים

תורה ולא עם החיצוניות של חכמה זו שהיא חכמה חיצונית האסורה, כדמשמע ב"נמוקי יוסף" הנ"ל לאיסור משום תמים תהיה, עכ"פ מדרבנן.

(ט) עיין בפרוש אור יקר לר' הרמ"ק ז"ל על הזהר בפר' יתרו דחכמת היד נשתלשל מחכמת המזלות וממילא כמו שיש איסור לבדוק בחכמת המזלות יש גם איסור לבדוק העתיד בחכמת היד והא דגדולי ישראל השתמשו בחכמה זו יתבאר בסעיף הבא. ומה שאמרנו שמותר לדעת הטבעים של האדם, עיין לעיל במה שכתבנו בס"ו.

(י) הנה מצאנו ראינו שר' האר"י היה בקי בחכמה זו וגם השתמש בחכמה זו במעשה ידוע עם רח"ו (כמוכא בשבחי האר"י פרק ד'), וגם ר' הרמ"ק ביאר חכמה זו בפרושו על הזהר בפר' יתרו, וידוע מעוד גדולי ישראל שהשתמשו בחכמה זו. וצ"ל שמי שיודע חכמה זו עפ"י הסוד נחשב הדבר חלק מהתורה הק' שממנה אנו חיים ומותר לנו ליטול עצה מן התורה כנ"ל. אבל לכ' יש להקשות ממה שכתוב בספר החזיונות לרח"ו שכשהיה צעיר הראה ידו לאיזה אדם (ומשמע שהיה סתם אדם) וגילה לו שיגיע לזמן בחייו שיהיו שתי דרכים לפניו וכו', וצריך ליישב. וצריך עוד להעיר

בדרכי תשובה (אות ב') וכן משמע בשער רוח"ק שר' האר"י השתמש בזה וכן הוא בשער הכוונות דרוש שביעי של פסח. ולכ' קשה מה נשתנה דינו מדין חוזה בכוכבים שגם הוא חכמה לפי הרמב"ן הנ"ל. ואליבא דאמת מי שיעיין בלשון ה"נמוקי יוסף" (בסנהדרין ט"ז ע"ב) יראה בסוף לשונו דכתב, רבותינו ז"ל הזהירו לבל ישים אדם מחשבתו באלו הדברים, ע"כ. משמע שקאי על כל הדברים הנזכרים שם כולל חכמה זו. ואין להביא ראיה מר' האר"י ז"ל, דיש לחלק הענין ע"פ דברי הראב"ד בספר יצירה (בהקדמה דף ז' ודף י' ובפ"א דף י"ט), דהקדמונים ידעו חכמת המזלות ושאר חכמות עם שורשם שבתורה היינו ע"י השמות והייחודים הק' השולטים על המזלות, ע"ש בדבריו הקדושים (דכל דבריו ברוח הקודש נאמרו כידוע מהאר"י ז"ל דקבלתו קבלת אמת). ונמצא שמי שמכיר פנימיות החכמה לא נקרא אצלו חכמה חיצונית רק חכמת התורה, שהשמות הק' הם פנימיות החכמה, ומותר לנו להתייעץ עם התורה כמו שביאנו לעיל (ס"ב) וכפי עדות הראב"ד הנ"ל שהקדמונים כולם היו משתמשים בזה, וממילא אי אפשר לומר שהוא הדין שמותר לנו הקטנים להשתמש עם חכמת צפצוף העופות ע"י שנאמר שהיא ג"כ

יא. אסור לשאול בקוסמים ובמנחשים ובמכשפים. ובמקום סכנת נפשות מותר לשאול במכשפים וכן הוא אצל חולי הרוח וכן לבטל כישוף. ועפ"י ספר הזהר אסור מ"מ (יא).

מקורות ועיונים

דהמאמין בהם הוא כסיל ושוטה שהתורה הזהירה שאסור להאמין בהם אבל אם גם שואל בהם עובר בלאו. וכתב עוד המהרש"ל שם שבתשובות הרמב"ן (רפ"ג) משמע כמהר"י שרק באוב וידעוני ישנו איסור לאו, אבל דין כישוף הוא כדין שואל בכלדיים ואיסורו הוא רק משום "תמים תהיה", דלפי הרמב"ן הנ"ל אפילו לגבי סתם חולה אין בו איסור דאין בזה כל לאו, רק עשה בעלמא ובמקום חולה לא ראוי להחמיר ולאסור. וממשיך שם בדבריו שלפי הרמב"ן חכמת הכלדיים היא חכמה עצומה אבל בחומש כתב שיסמוך על השם (ועמדנו לעיל בס"ז על סתירה זו ועיין במה שיישכנו) אבל מ"מ כישוף לכ"ע אינו חכמה וחמור יותר מחכמת המזלות ולכן רק במקום שיש בו סכנה יהיה מותר (ואפילו לדעת הרמב"ם), ורק בסכנת נפשות לבד ולא בסכנת איבר. מ"מ מסיים המהרש"ל שלפעמים יש להתיר גם שלא במקום סכנת נפשות, שאם בא החולי על ידי רוח רעה שיודעים המכשפים התרופה, לא אסרה התורה כישוף בכהאי גוונא, אלא רק לשאול בהם ולרדוף אחריהם ולהאמין שיש אמת בדבריהם, וקצת ראייה לדבר שהסנהדרין למדו כישוף כדי לבטל כישוף אחר, כך נמצא בתשובת ר' מנחם שמותר ללמוד מהמכשף להציל עצמו או אחרים עכ"ד.

שכמעט ונשכחה כל חכמה זו עפ"י הפנימיות, וברמ"ק נמצא רק קיצור הדברים וכמעט שכל האנשים הבקאים בחכמה זו ואפילו ת"ח הוא רק עפ"י ספרים חיצונים או שלמדו עם אנשים העוסקים בחכמות חיצוניות. ועל כן אין לשאול אותם כלל עתידות ורק מי שבקי באמת בפנימיות התורה וגם יודע פנימיות החכמות מותר לשאול אותו וכמעט שזה אינו בנמצא בימינו.

יא) עיין בדברי ר' הרמ"א (יו"ד קע"ט סק"א) ועיין בש"ך שהאיסור לשאול הוא משום "תמים תהיה" אבל העושה מעשה כשפים וניחוש עובר בלאו דא' וכן פסק בפסקי מהר"י, ולפי דעתו מותר לחולה לדרוש במכשפים משום שהתורה אסרה לשאול דוקא אוב וידעוני אבל שאר מכשפים אין בהם איסור רק משום תמים תהיה, ובמקום צורך גדול לא נאסר לכן מותר לצורך חולה. והקשה על דבריו המהרש"ל בספרו "ים של שלמה" (סימן י"ג בפרק כל הבשר). עפ"י דברי הרמב"ם (בפרק י"א מהל' ע"ז) דאסור לשאול לקוסם ומכים אותו מכת מרדות. ומפורש ברמב"ם שיש בו לאו רק שאין בו מעשה ולכן מכים אותו מכת מרדות ומה שממשיך הרמב"ם שם שאסור משום תמים תהיה, הכוונה

והיוצא מדבריו הוא שבסתם חולה אסור לשאול במכשפים ואם יש בו סכנה מותר ובהולה רוח ג"כ מותר וכן מותר ללמוד מהם דיני הכישוף כדי ללמוד איך מבטלים הכישוף לאחרים (וקצת פלא איך מוצא דבר זה בתוך דברי הרמב"ם שכתב שאין בהם ממש) וכך נפסק כאן במחבר בסעיף ו' ועיין בביאור הגר"א אות י"ג.

ועיין כאן בב"ח בסוף הסימן שפוסק כמהרש"ל הנ"ל. ועיין בזוהר הק' פר' תזריע (נא ע"א) שאיסור גדול לדרוש במכשפים אפילו לחולה שיש בו סכנה. ועיין בבית יוסף שהביא דברי הזוהר. ועיין בפתחי תשובה כאן (אות ב') שהביא בשם ה"משכנות יעקב" לימוד זכות על הנוהגים לדרוש במכשפים בשביל חולה די"ל דהזוהר בזה לשיטתו דרשב"י סבר בגמרא דסנהדרין דבן נח מצוה על הכישוף וכו' אבל אנן הא קי"ל דלא כרשב"י א"כ אין כאן רק איסור אמירה ואיסור דתמים תהיה כמו לשאול בכלדיים אולי בהולה שרי בפרט לחולה שיש בו סכנה ומו"מ שומר נפשו ירחק מהם ע"ש, עכ"ל.

ולפענ"ד שאר הפוס' לא יודו כלל לדבריו, דידוע מה שכתב בשו"ת מהרש"ל (סימן צ"ח) שאין אנו פוסקים כהזהר שהרי אפילו כנגלה אין אנו פוסקים כרשב"י ושאפילו רשב"י עומד לפנינו וצווח לשנות המנהג שנהגו הקדמונים לא משגחינן ביה. וכבר צווחו והשיבו על דבריו אלה כל גדולי האחרונים, (עיין בספר "סור מרע" ועיין בלשונו החריפה של ר' הבן איש חי בהקדמת הספר "רב פעלים").

ועיין בתשובות אבני נזר, שרוצה לחדש על הא דמצינו מח' בגמרא אם דרשינן מעמא דקרא או לא ומועין שזהו רק לגבי טעם הנגלה אבל לכ"ע דרשינן מעמא דקרא אם יודעים טעם הנסתה ולפיו אפשר לנו לפסוק הלכה. ואע"פ שאנו לא יכולים לעשות כן משום שלא משיגים סודות ההלכה, אבל רשב"י והאר"י ז"ל וחבריו יכלו לפסוק ע"פ מעמא דקרא. וצ"ע בדבר, שלכאורה מבואר בהק' מהר"ח"ו (לעין חיים) שכל דברי הגמ' מיוסדים עפ"י הסוד ונמצא לפ"ז שגם לפי הסוד אפשר שיהיו שתי שיטות בדבר אחד וצ"ע. (ולפענ"ד יש לבאר הענין עפ"י מה דאיתא בסוף מס' ברכות דר' יהודה הוא ראש המדברים בכל מקום וביאר הבא"ח בפירושו על מס' ברכות שיהודה הוא בחי' משיח בן דוד והוא ראש המדברים דבן דוד בראש וממילא מובן מה שנחלק עם רשב"י במס' שבת (דף ל"ג ע"ב) בענין מלכות רומי ושיבחה והוא ענין דמב"ד שהוא בחי' יהודה עילאה שמשיג איך שהכל אלוקות ואפי' מל' רומי, ורשב"י שהוא בחי' משיח בן יוסף עשה מלחמה עמם כעבודת משיח בן יוסף בבחי' יהודה תתאה ולכן בגמ' הלכה כר' יהודה בבחי' בן דוד בראש ואילו בספר הזהר הק' שהוא בחי' שבת שם הלכה כר"ש שאז הוא בבחי' יהודה עילאה והגיע לדרגת משיח בן דוד. והנה מובא במו"א (בא"ח סימן ח') בשם שו"ת רדב"ז דכשיש מח' בין הזהר והש"ס פוסקים כהש"ס, ואם לא מבואר להיפך בש"ס פוס' כזהר אבל ידוע שבעל התניא באחרית ימיו סבר שפוסקים כהזהר אפילו כנגד הש"ס. ועכ"פ בודאי שקשה להקל כנגד דבר המפורש בזהר בפרט שמוכח כאן בבית יוסף להלכה ולא העיר שהו כנגד דברי הש"ס.

יב. מי שעושה גורל החול והוא גורל של נקודות בכתב או בחול ועי"ז ידע תשובה, ג"כ נקרא קוסם (יב).

יג. מותר לעשות שאלת חלום. אבל ימנע משאלת חלום לדעת איזה אישה יקח ובאיזה דבר יצליח שנאמר תמים תהיה. ומי ששאלו, כמה מהם נתרלדלו או המירו דת או נפלו בחולי רע ולא יבקש שאחרים יעשו לו ג"כ ואין טוב לאדם אלא להתפלל לקב"ה (ע"כ מספר חסידים). ולפענ"ד איסור זה הוא רק בהשבעת מלאכים או בשאר השבעות אבל אם עושה עפ"י הדרך המוזכר בדברי ר' האריז"ל ז"ל מותר בכל (יג).

מקורות ועיונים

לי שיש בזה מחלוקת. אמנם מנהגם של כמה מקובלי מרוקו היה להקל בזה.

יג) עיין בספר חסידים סימן ר"ה שכתב כל לשון זו, ועיין שם בסימן תר"ט וסימן אלף קע"ג שמפליג בעונש מי שעושה שאלת חלום ואפילו בשביל פיקוח נפש לא יעשה כן. ובשו"ת "חיים ביד" (בסימן ל"ב) פסק לדינא שאסור. ומובא בדרכי תשובה כאן (קע"ט בס"ק ג'). ולכ' קשה, דמובא בשער היחודים לר' האריז"ל (דף ח') ענין שאלת חלום, ואין מסתבר לחלק שאצל האריז"ל היה זה רק בדברים שאין בהם ראית העתידות. ונראה פשוט דכיון שהוא ע"י שמות ויחודים הוא על פי דרך התורה ומותר. ורק ע"י כישוף של השבעות וכד' אסור. ויש להביא עוד ראיות לזה וקיצרנו כאן בזאת (ועיין מה שכתבנו לעיל בס"ק ח') מ"מ ע"י השבעות למינהם הכל אסור גם בדבר שאינו עתידות.

יב) הנה כתב בטור (בשם הרמב"ם), הוא זה שעושה מעשה עד שישוב ותפנה מחשבתו מכל הדברים עד שיאמר דברים העתידים להיות. ויש שמשמש בחול או באבנים, ויש שגוהר לארץ וצועק ויש מי שמסתכל במראה של ברזל או של עששית ומדמין ואומרים, ויש מי שאוחז מקל בידו ונשען עליו ומכה בו עד שתפנה מחשבתו ומדבר, ע"כ.

ועיין בב"י בשם רבינו ירוחם בענין גורל זה. ולכ' קשה דהרי גורל החול מפורסם בספר המעשיות של המקובל הצדיק ר' שלום שבזי ובעוד ספרים ומובא שם בשם ר' שלום שבזי שהוא קרוב לנבואה. ואולי יש לתרץ עפ"י החזו"א הנ"ל דאם מתפלל עם הגורל מותר להשתמש וגם כאן נאמר שהצדיקים התפללו ביחד עם הגורל ולכן מותר. וכבר כתבתי מכתב להגר"ח קנייבסקי שליט"א בענין זה וכתב

יד. ישנם היום אנשים שמשתמשים במטוטלת (Pendulum בלע"ז) באופן ששואלים שאלות ואם המטוטלת הולכת לצד אחד התשובה היא כן ולהיפך ופועל ע"י הרוחניות שבנפש האדם רק שקשה לאדם להרגיש פנימיות מחשבתו וע"י שמתבודד קצת וחושב מהשאלה אז הנפש מתפשטת בידיו ולפיכך המטוטלת הולכת לימין ושמאל כמו שהנפש מרגשת. וי"א שעובדת ג"כ לפי הנפש של השואל. וי"א שהיא עובדת בסיוע השדים ועכ"פ כולם מודים שאין זה טבע פשוט אלא דיש בזה ענין רוחני של הנפש או של השדים וכולם מודים שהרבה פעמים יש בזה ג"כ שקר ורק אחוז של אמת ולפענ"ד אסור להשתמש בזה (יד).

מקורות ועיונים

ועיין בח"א (כלל פ"ד ס"ב) ששואלים לצורה בדמות אדם של עין עוברים על איסור של קוסם והוא שאמר הנביא "עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו" (חושע ד') ובודאי יש לחשוש דענין זה נכלל באיסור זה. ושמעתי כמה פעמים אנשים שהשתמשו בזה להחליט מה לאכול ומה לא לאכול, ואחד שנהג על פיו כמעט ונסתלק מעולם הזה ע"י כך, כיון שאין בזה אמת גמור רק קצת אמת ולפעמים יש בזה אחיות החיצונים. ויש להאריך בזה בסודם של דברים ואכ"מ. ועיין בספר "ברית עולם" מהר"ר נפתלי הרץ דכל דבר שמושיגים ע"י הדמיון לבד בלי שמות ויחודים ק', הוא ממחצב הקליפות והשדים ומעורב משוב ורע. (ועיין בספר משנה כסף על הרמ' הל' ע"ז י"א הל' ז' ובדרכי תשובה כאן אות ד' ועיין בסעיף הבא).

יד) עיין בדברי רבינו ירוחם המובא בבית יוסף (כריש סימן קע"ט) שסובר שאסור לשאול בגורל החול. וכיוצא בזה לשיטתו, כל דבר שאינו דרך גשמי לברר, בודאי יש בו איסור (ונקרא קוסם), וגם לפי דברי הרמב"ם המובא בדברי הטור (הנ"ל) דכתב דקוסם הוא מי שעושה מעשה ע"י שמפנה מחשבתו מכל הדברים ואומר הדברים שעתידים להיות ויש מסתכל במראה של ברזל או עששית ויש מי שאוחז בידו מקל ומכה בו עד שתפנה מחשבתו ומדבר. ופשטות כוונת הרמב"ם היא לאסור כל דבר שגורם לו שיוכל להשתמש בדמיונו לענות תשובות. וגם כאן, ענין המטוטלת עובד ע"י כח הדמיון, דהיינו שהנפש שלו מושפעת על ידיו לילך לימין ושמאל ואע"פ שיש להסתפק בזה עכ"פ לפי ר' ירוחם יש איסור בזה.

טו. יש אנשים שמשתמשים היום בחכמה כזו ששואלים שאלות לשרירי הגוף (סנקרא Musceltesting בלע"ז ונקרא ג"כ "מח אחד"). וישנם שני חלקים ברפואה זו, אחד, הבירור ע"י ששואלים לשרירי הגוף. והשניה היא הרפואה שנעשית עפ"י חכמות אחרות. וכיון שברור הוא שנעשה ע"י הנפש והוא רוחני, לכאורה יש בו איסור כנ"ל (טו).

טז. יש אנשים שמרפאים בכח הידים שנקרא הילינג (Healing בלע"ז) ויש בזה כמה אופנים. יש המרפאים סתם בכח הידים ע"י "אנרגיה", ויש ע"י התבוננות בדבר חיצון כגון חכמת ה"רייקי" וכד' ויש להבדילם מאנשים שיודעים לעשות זאת בדרך הקדושה, שבודאי אלו שעושים כן ע"י התבוננות הנלמדת מחכמת הגויים הנקרא "רייקי" בודאי יש בו איסור, ומי שעושה בלי התבוננות יש

מקורות ועיונים

דורינו המפורסמים בפסק ואמרו שאינם יודעים בבירור אם יש בזה איסור כיון שקשה לקבוע אם דבר זה הוא בירור רוחני או לא, אבל בודאי ששומר נפשו ירחק מזה. ומהגר"ש דבליצקי שליט"א הבנתי שדעתו נוטה לומר שיש בזה איסור. ומרב אחד שמעתי להקל מטעם שאין בזה אמת כלל ורק יש בזה קצת רפואה מכח שמאמינים בזה האנשים אע"פ שיש בזה שקר. וכל זה אינו מספיק כלל להתיר דבר שכזה, שבודאי כל האנשים שמשתמשים בחכמה זו מאמינים בה ומאמינים שמקבלים תשובות אמיתיות ע"י התקשרות הרוחנית שהם משיגים על ידה, ודומה לקוסם.

טז) כמו שביארנו לעיל כיון שהבירור אינו טבעי רק עפ"י הנפש יש בזה איסור של קוסם לפי ר' ירוחם ולפי הרמב"ם הנ"ל, ועיין עוד בדברי בעל הסולם במאמריו (בפרי חכם סוף ח"ב) כשמבאר ענין המחות הרוחני, כותב שם בפשיטות דאסור להשתמש בכל כוחות הרוחניים שאינם מצד הקדושה, ואין לנו לבא ולהתיר כיון שכבר נתפרסמה חכמה זו לרוב אנשי העולם, שגם ע"ז היתה מצויה בזמן בית ראשון ולפניו, ולא משום כך נבוא להתיר חלילה.

והנה באמת יש להאריך הרבה בענין זה ואי"ה נאריך בזה תשובה ארוכה במ"א. עכ"פ שאלנו לכמה מרבני

להסתפק אם מותר. ונראה שאם עושה כן בדרך הקדושה בודאי מותר (טז).

מקורות ועיונים

ולפי הרבה פוסקים, וצריכים להתרחק מהם ומהמונם ורק לת"ח העוסקים בזה בקדושה מותר לשמוע. אך יש לדעת כי ע"פ רוב עוסקים בזה רק אלו שלמדו זאת ממקומות הטמאים, ואינם יודעים להבדיל בין טמא לטהור ובין כשר לפסול, וצריך בחינה גדולה בזה.

ואנשים שמשתמשים בכח הטבעי שהקב"ה נתן בידיהם, כיון שהוא ע"י כח הטבע בלבד הנמשך רק מקלי' נוגה ולא מג' קליפות הטמאות (שאו נקרא קוסם), אין בו איסור מעיקר הדין, אבל אעפ"כ שומר נפשו ירחק עצמו מזה דממשיך על עצמו החיות הטבעי של חברו שג"כ מעורב משוב ורע. ולפי דברי בעל הסולם הנ"ל שכל שימוש בכח רוחני יש בו איסור, יש להקפיד שלא יהיה מעורב בו שום התבוננות רוחנית. ועדיין יש להסתפק בכל זה עפ"י דברי ר' ירוחם הנ"ל שאסר לברר דברים ע"י כח הרוחני כגון גורל החול כנז"ל והוא משום קוסם. ועכ"פ מה שברור הוא שאם יש בזה התבוננות של ע"ז יש בו ודאי איסור, חוץ ממקום פקו"נ שתלוי במחלוקת הנ"ל (עיי' בס"ק י"א) דלפי הוזהר יש בזה איסור ולפי הנגלה אין בזה איסור.

ומה שכתבתי שלרפאות ביד בדרך הקדושה מותר, עיין בספר "רוחות

טז) צריכים לדעת דהחכמה שנקרא "רייקי" בנויה ממש על ע"ז וכמו שכותבים בעצמם כל העוסקים בזה, רק שיש בזה מדרגות ראשונות שלא מגלים למי שרוצה ללמוד החכמה שיש כאן ע"ז, ורק אומרים למתעסק שיתקשר למורה, והוא יודע שמדובר בע"ז ממש. ויש בזה שאלה חמורה שאסור להתרפאות בע"ז וע"י קוסם. וגם שאר החכמות הדומות ל"רייקי" בדרך כלל מקושרות לאמונות הטפלות שלהם. ודרך אנב אביא כאן מעשה שבא לפני על יהודי שלא היו לו בנים כמה שנים והרופאים התייאשו ממנו ומאשתו. ואשתו רצתה לילך לרופא של "רייקי" שהבטיח לה שיעזור בענין של בנים ואמרתי לו שעפ"י הלכה לדעתי יש בזה איסור חמור, והיה בזה מסירות נפש שריחק עצמו מלילך לרופא כזה לאחר שנאשו ממנו כל הרופאים הטבעיים והלך אח"כ לציונו של ק"ק מוהר"ן מברסלב זי"ע ותיכף אח"כ זכה לזש"ק בלי שום סיוע מהרופאים וראיתי בזה יד ה' שע"י ששמר עצמו מלהשתמש בע"ז וקשר עצמו לקדושה זכה לנס נפלא בזה לאחר שהרופאים כבר נואשו ממנו.

וצריכים לדעת שגם אנשים שמתקשרים לכח הכללי שיש בבריאה וע"י זה מרפאים אנשים יש בזה שאלה של ע"ז לדעת המקובלים ובפרט לפי ספר הברית

יז. נהגו שאין מתחילין בב' וד' היינו שמקפידין שלא להתחיל בבניית הבית ולא להכנס בבית חדש ויש שמקפידים גם שאין מסיימין הבניה ביום רביעי (יז).

מקורות ועיונים

בזהר כי תצא (רפ"א ע"ב) שאין מתחילין בב' וד' שניהנו נברא ביום ב' והקב"ה חלקה המאורות ביום ד'.

ועיין ברעיא מהימנא (עקב רע"ג) שלא רק שאין מתחילין בב' גם אין מסיימים בב'. ועיין במה שהעיר בזה החיד"א בברכות ג' ועיין בשו"ע יו"ד קט"ז סי' כ"ד, ובגרסת בעל הסולם בזהר הנ"ל אות מ"ו דאין מתחילין בב' ואין מסיימים ביום ד'. ועיין ברכינו בחיי פר' בראשית קפיטל א' פס' ד' בשם חז"ל שאין להתחיל מלאכה ביום ב' שמחלוקת וגיהנום נבראו באותו היום, וזהו שאסור לאכול זוגות. ובקפיטל ב' מביא עוד טעם שהביא הקב"ה מבול על העולם ביום ב'. ועיין בחזקוני פר' בראשית הטעם שאין מתחילין בב' דכמו שמעשה בראשית התחיל ביום ב' ונשתהה עד יום ג' כך כל דבר שמתחילין ביום ב' מאחרים אותו. ומעין זה מובא ב"מנחת יהודה" על "דעת זקנים" לבעלי התוס' על פר' בראשית. ועיין במקדש מלך על הזהר פר' עקב (דף ע"ג א"ע) בסוד הזוגות. ועיין בתורה תמימה בראשית (י"ד מ"ח) שהקשה על טעמו של הט"ז שהכוכבים שצומחים בהם קשים עפ"י תלמוד ירושלמי (תענית פ"ד ה"ג). (ועיין בעוד מקורות להנ"ל בספר הבית

מספרות" להרב המקובל האלוקי ר' יהודה פתיה שהיה מרפא בידיים וקיבל הסכמה על זה מחכמי ירושלים. וכך היה גם מנהג האדמו"ר שר שלום מבעלזא שאמר ש"ישלח דברו וירפאם" ר"ת ידו וסופי תיבות מוח, שיש שמרפאים ע"י המוח. ועיין בספר "יד בנימין" לאחד מתלמידי בעל הסולם, שצדיקים שהם בחי' תפילה של יד מרפאים ע"י היד וצדיקים שהם בחי' תפילה של ראש מרפאים ע"י המוח. וענין זה בנוי על דברי ר' האר"י בלקוטי הש"ס (ריש מסכת ברכות) ש"יחייב ליה ידיה ואוקמיה" ר"ת יל"י שהוא אחד משמות ע"ב הק' ויש על פי זה דרך לצדיקים האמיתיים לרפאות, ואכמ"ל.

יז) עיין תשובות הרמב"ן רפ"ב שאין מתחילין בב' וד'. והובאו דבריו בב"י (בסימן קע"ט) והוא עפ"י מס' שבת (קנ"ז) וטעמו של דבר כתב בט"ז שהכוכבים הצומחים בהם אינם טובים. ועיין בחכמת אדם כלל פ"ט ב', דהוסיף דכיון שיודע שהכוכבים המושלים בהם אינם טובים אין לעשות כנגד המזל ולסמוך על הנם כמובא בשם הרמב"ן וכנ"ל ומובא ענין זה ג"כ בזהר הק' בכמה מקומות (כגון בפנחס רל"ד ע"א) ומצויין כאן בביאור הגר"א, ולשון הזהר הוא דלית סימנא טבא בב' וד'. ועיין

יח. יש אומרים שלא צריך להקפיד על יום ב'. ויש מקילים לגמרי בחודשים אלול ואדר (יח).

יט. בנכנס לבית חדש אם הכניס כמה דברים לבית לפני יום ב' וד' אפשר להמשיך ולהכניס אח"כ (יט).

כ. בבנין של מצוה כגון בית הכנסת מותר להתחיל בב' וד' ואין בזה קפידא (כ).

כא. בענין נישואין ביום ד' פשוט הוא שאין בזה איסור וביום ב' יש בזה פלוגתא (כא).

מקורות ועיונים

רע"ג ע"א) וכן הוא בפרוש בעל הסולם שם (אות מ"ו) דכתב, שכשישראל מעורבים עם ערב רב שהם אינם שלוחי מצוה לעולם וכו', ואז אסור להתחיל בב' וד'. אבל לצדיקים שאין להם חיבור עם ערב רב מותר להתחיל בב' וד' לשם מצוה כי שלוחי מצוה אינם ניזוקים, ע"כ. ובשו"ת "אפרקסתא דעניא" (סימן י"ז) כתב דהוא רק אם עושה המצוה לשמה ובספר "יוסף אומין" (סדר הלימוד בעצמו) מביא בשם המהרש"ל דדוקא בעניני חול צריך להקפיד וסימנך ב"ד קדש ילבש. וכן כתב בשו"ת "יהודה יעלה" (ח"ב סימן כ"ד). ובספר "רוח חיים" (יו"ד קע"ט א') בשם "ספר חסידים" מובא שבדבר מצוה אין קפידה על ב' וד' ומוסיף הרוח חיים, דמהיות טוב יתקן שם בית ללמוד ולהתפלל ואז אין חשש כלל, ע"כ.

כא) לענין נישואין ביום ד' מובא בכתובות (ב' ע"א) בתולה נישאת

להרב יצ. לרנר שליט"א סימן ה' אות א'). ויש להוסיף בפשיטות שהטעם הוא שיום ב' הוא כנגד ספי' הגבורה ויום ד' חסרוננו הוא שהיה בו מיעוט הלבנה. וזהו שבתולה נישאת ליום ד' (כתובות ב') לתקן מיעוט הלבנה כמובא בזוה"ק, ולכן צריכים להתקן מיוחדת בימים אלו.

יח) עיין בברכי יוסף בגליון השו"ע קע"ט ובשו"ת ברכה אות ג' שיש מקום להקל ביום ב' אבל ביום ד' יש להיזהר. ועיין בספר "שולחן חיי" (סימן ל"ט ו') שמתיר בב' וד' בחודש ניסן אלול ואדר שיש בהם רחמים גדולים מאוד ולא ינזק.

יט) כך מובא בשו"ת "דברי אליהו" המובא ב"דרכי תשובה" (קמז י"ג) ובמנהגי בעלזא בשם אדמו"ר מהר"א מבעלזא צו"ל שאם הכניסו דבר לדירה כבר נקרא שנכנסו לדירה.

כ) עיין שו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סימן ד') דמדייק כן מרעיא מהימנא פר' עקב (דף

כב. נהגו להתחיל לימוד בראש חודש ואע"פ שאין ניהוש יש סימן
(כב).

כג. י"א שמי שנכנס לבית חדש שישחוט תרנגול ויביא קודם
התרנגול (לפי ששוחטו) שיהיה הדייר החדש הראשון בתוך
הבית. ויש חולקים בזה והעיקר להקל (כג).
מקורות ועיונים

ליום רביעי ועוד דלפי כל הפוס' דלעיל
בדבר מצוה אין להקפיד על ב' וד' והרי
נישואין הוי דבר מצוה. ועיין בשו"ת אמרי
סופר מהאדמו"ר מערלוי שליט"א שרוצה
לחדש שבאמת יש איסור אף בנישואין
ביום ד' אלא שבזמן חז"ל עשו אירוסין לפני
הנישואין ולכן לא מיקרי שהתחילו ביום ד'.
ובימינו אולי יש לומר שכיון שכבר עשו
שידוכין, נקרא שכבר היתה התחלה
ולפיכך אין בזה איסור, וצ"ע.

(כב) אלו דברי הרמ"א (בסימן קע"ט). ולכ' צ"ע שמצוה ללמוד בכל רגע ורגע.
ועיין במשנת אליהו ריש מס' פאה שבכל
רגע שלומד מקיים מ"ע ואיזה היתר יש
להמתין שהרי חייב בכל רגע ללמוד. ועיין
בב"י בשם הסמ"ק שהפרוש הוא שנהגו
להתחיל המס' בראש חודש ולהמתין
לבחורים שבאים מחוץ לעיר ולסימן טוב.
וצ"ל שלמדו לפני כן ג"כ רק הכוונה היא,
להתחיל מס' חדשה, ולא שהיה ביטול
תורה, רק שללמוד ענין חדש התחילו
בראש חודש.

וצריך לעיין בדבר עפ"י מה שידוע מר'
האר"י בפע"ח ובשעה"כ (בדרוש ליל הוש"ר)
דכן בודקים בלבנה ומשמע שאין כל איסור
בזה. ויש לחקור עוד לפי זה, האם מותר
עפ"י שיטת ר' האר"י לבדוק העתידות גם
ע"י המזל, (דלכ' רואים שכמה גדולי עולם כתבו
ספרים בנדון כגון האבן עזרא ועוד). והנה כבר
כתבנו לעיל דהרמב"ם פוסק שיש בזה
איסור תורה והרמ"א לא פוסק כמו
הרמב"ם אלא כרמב"ן, שכל האיסור הוא
משום העשה של "תמים תהיה". והחקירה
המתבקשת היא האם ר' האר"י שחולק
בהדיא בענין הלבנה, חולק גם על שיטת
הרמב"ן בענין זה. וכיוון שאין לנו מקור
בכתבי האר"י להחליט, ואפשר לנו לחלק
בזה, דבשלמא ענין הלבנה הוא דבר הנוגע
לתשובה שאם רואים שאין לו צל זהו סימן
שצריך לחזור בתשובה אבל לחקור על
העתידות שלו דרך הכוכבים זהו היפך
התמימות.

(כג) עיין בשו"ת חת"ם (יו"ד קל"ח) ובדרכי
תשובה (יו"ד קע"ט ס"ק כ"ז) ועיין
במכתבי האדמו"ר מצאנז וצ"ל בספר
"שפע חיים" (מכתבי תורה ח"ה, חינוך הבית סי'
ת"י-תי"ב).

עיין בשו"ע או"ח תרס"ד ס"א ברמ"א,
דאסור לחקור בצל הלבנה בליל
הוש"ר משום תמים תהיה ועיין בש"ך (ס"ב).

כד. אסור לעשות מעשה עפ"י הניחוש כגון שלא יצא לדרך אם צבי הפסיקו וכד'. וי"א דזה דוקא אם הוציא הדברים בפיו שעושה כן משום הנחש, אבל אם רק מחשב בליבו מותר (כד').

מקורות ועיונים

שחוששים בו הבריות, עכ"ד. וכן פסק בשו"ת מהרי"ל (סימן קי"ה, מובא במור יו"ד סימן קע"ט) שמה שנהגים העולם לשחוט תרנגולת שקראה גברית אומרים כי כן ציוה החסיד (פי' ר' יהודה החסיד) וזמנא חדא הוה לן פתחון פה קמי מהר"א ז"ל אמאי סמכינן ואמר לנו שאומרים העולם דוקא שאומר שחטו תרנגולת זו שקראה גברית ה"ז מדרכי האמורי אבל כשאומר שחטו סתמא אין לחוש, עכ"ל. ור' הרמ"א קיבל דעת המהרי"ל והש"ג וכך פסק בסימן קע"ט ס"ק ג'.

והנה עוד רבות הן ההלכות המעשיות היוצאות מסימן זה ומחמת קוצר הזמן לא הספיקנו להעלותם על הכתב ולהפיצם בישראל ואי"ה נעשה זאת בעתיד ביתר שלימות.

כד) עיין בשלמי גבורים בראש פרק אין מעמידין (ממסכ' ע"ז), שלפי דעתו לא נאסרו כל המקרים הכתובים בש"ס משום דרכי האמורי אלא אם כן עושה בהם מעשה כגון שהיה מחזיק בדרכו ע"י הניחושים או חוזר מדרכו על ידם אבל אם אינו עושה בהם מעשה אלא אומר דברים בעלמא אין בזה איסור שכל נחש שאינו כאליעזר בן אברהם או כיונתן בן שאול שסמכו על סימנם לעשות על ידו מעשה אינו נחש, וכן האומר לגבאי לא לגבות אצלו כי מוצ"ש הוא או ר"ח הוא הרי זה בכלל מעשה שהרי עושה מעשה ופוסק לעשות מעשיו ע"י הנחש. ומוסיף השלמי גבורים ואומר, ונראה בעיני שאם אינו מוציא הדברים בפיו אלא מחשב בליבו או נמנע מעיסוקו ע"י נחשים אלו הרי זה מותר, שראוי לאדם לחוש על החשש

